

SOLIDÖ

Natur

Som en förbindelselänk, ja nästan en bro, ligger Solidö och Svärdsholmen mellan Björkö och Hasselö. Avståndet till Björkö är minimalt. Det smala sundet är dessutom fullbemannat av skär och rev som gör det svårtframkomligt för större flytetyg. Avståndet till Hasselö är större. Här erbjuder Smågöfjärden farbart vatten upp till Smågö, som ligger lika nära som Hasselö egentligen.

Solidö är en liten del av den landbarriär som bildar gräns mellan Gudingen och Östersjön och är således en på alla sätt typisk innerskärgårdsö. Solidö är en relativt liten ö; en kilometer från norr till söder och lite mer från öst till väst.

Till konturen är Solidö är synnerligen oregelbunden. Läger man till Lilla och Stora Svärdsholmen blir det ännu värre. Det flesta vikar och glon är öppna och vida. Även horisontellt är Solidö mycket oregelbunden. Söder om bytomten finns en bergklack på drygt 15 meter, den högsta på ön. Merparten av ön ligger fem - tio meter högt. Berggrunden utgörs huvudsakligen av granit sk loftahammargranit och morängrus. I väster drar ett stråk med kvartsit förbi.

Från sjön utgör Solidö en rundad barrskogsmörk siluett. Skogen når i väst och norr ända ner till vattenbrynet. I öster och söder är färgskalan betydligt ljusare, eftersom lövinslaget är här dominerande. Rundslipade och renspolade granithällarna går i dagen vid strandkanten. Tittar man noga efter, skymtar bakom lövskogsridån öppna betes- och slåtter.

Historia

Förhistoria

Solidös höjd över vattenytan är inte så imponerande. Merparten av ön ligger mellan fem och tio meter över havet. En så ringa höjd innebär att ön till långt fram i tiden var vattentäckt. Först under järnåldern var så stora delar av öns landmassa vattenbefriad, att den lilla arkipelag som då bröt vattenytan kunde utgöra bas för fiskarfängen eller andra skärgårdsexpeditioner. Spår efter verksamhet eller vistelse under förhistorisk tid är inte kända på Solidö.

Namn

Namnet Solidö skrivs i äldre handlingar Solliden eller Solida. Troligen är betydelsen just

så enkel som det tycks. Sol- betyder helt enkelt sol. I de få skärgårdsnamn där förleden sol- förekommer, är det just med betydelsen sol, så varför inte också på Solidö. På Solidö finns ju verkligen en lid eller sluttning, som badar i sol mest hela dagen. Detta ger ytterligare en bebodd ö med ett naturnamn rakt upp och ner; Björkö, Hasselö, Ekö, Långö, Torrö är några av de andra.

Jordnatur

Solidö bildar inte egen jordregisterenhet, eller fastighet, utan är en del av hemmanet Hultö, Loftahammars socken. Av vilken anledning Solidö utgör utö till en så avlägsen stamfastighet, vet vi inte. Hultö ligger ju långt innanför Björkö. Sedan när dessa öar är förbundna med varandra, vet vi inte heller. 1730 gjordes en avmätning av Hultö i vilken också Solidö redovisas. Eftersom Hultö så långt tillbaka vi kan följa ön varit frälse, bör detsamma gälla även Solidö. Först på 1700-talets friköps Hultö. Det finns uppgifter som vill göra gällande att Solidö vid 1500-talets ingång varit kronogods, men redan 1501 förlänats Baggetorps gård. Först 1808 skulle ön ha friköpts från Baggetorp av två bröder, som därefter på Solidö byggde upp var sin gård på Solidö. De tillgängliga lantmäterikartorna är förvisso knapphändiga, men bekräftar inte denna tillhörighet. Då skulle även Hultö hör till Baggetop vid avmätningen 1730! Troligtvis har förläning tillkommit efter 1730, eftersom köpehandlingen från 1808 existerar. Det skulle betyda att Solidö från 1808 kan benämnas skatte.

Bosättning

Det finns inga lämningar eller källor som ger belägg för att Solidö skulle tagits i människans bruk redan under medeltid. Den äldsta kända uppgiften om bosättning på ön, är den avmätning av Hultö som gjordes 1730. På Solidö fanns då en lägenhet utmärkt i den soliga lid på öns sydöstra sida där bebyggelsen ligger än idag. Ön var boplats för en familj/ett hushåll. Men här som överallt ökade befolkningen, så att vid sekelskiftet 1900 fanns totalt 14 personer på ön, fördelade på tre hushåll. Två av dessa brukade tillsammans ön och den tredje betecknades som en icke jordägande arbetarfamilj.

Laga skifte

När laga skifte förrättades på Solidö 1921, måste det ha varit ett av de absolut sista, om inte det sista, riktiga laga skiftet i skärgården. Vid skiftet delades ägorna mellan de två halvgårdarna. Fram till skiftet hade man ägt och brukat ön tillsammans. Förutom uppdelningen av marken, innebar skiftet inga andra förändringar för vare sig folk eller fä, än att den ena ladugården flyttades.

År 1953 slogs de båda hälfterna åter ihop, så att Solidö än en gång kom att utgöra en odelat skärgårdsö. Den ”uppköpta” gårdens mangårdsbyggnader styckades av till fritidsändmål.

Fiske

Fisket har som överallt i skärgården, varit viktigt också på Solidö. I den äldsta fiskestatistik för landet, upprättad 1880, redovisas Solidö som ett eget fiskeläge med två strömfiskare med tillsammans 100 skötar och två båtar. Ett ganska betydande redskapsinnehav. Ålfiske värt att redovisa tycks inte ha förkommit då. På Solidö har man fortsatt att fiska. Ålfisket har slagit igenom även här och är idag det mest betydande.

Stenbrytning

På Stora Svärsholmen finns ett stråk med brytningsvärd granit, likaså på Solidös västnordvästra udde. Brytning har skett i mindre skala på båda platserna, troligen under 1900-talets första hälft. Den gnejsiga Loftahammargraniten var lämplig som gatsten och/eller ornamentssten. Verksamheten har satt sina tydliga spår i form av högar med skrotsten och på Stora Svärsholmen har en liten utskeppningskaj byggts upp av skrotsten. På holmen finns också rester av ett litet boställe. Troligen har det haft anknytning till stenbrytningen.

1900-tal

Totalt fanns under 1900-talets första hälft 7,5 ha bruten åker på Solidö. Markerna födde vid samma tid sex kor och en häst. Merparten av denna åkermark är ännu kanske inte bruten men väl öppen och betad. Åkertegarna är fortfarande fullständigt oregelbundet avgränsade eftersom åkerrenarna helt följer de topografiska förutsättningarna. Här finns inte en fyrkantig eller rätvinklig åkeryta.

Inte nog med att Solidö kanske var den sista laga skiftade ön i skärgården. Här levde det gamla småskaliga jordbruket med mjölkkor kvar ända fram till 1988, när de sista kossorna sattes på prämen för vidare transport till slakteriet. Därmed försvann de sista mjölkkossorna i hela långa skärgården. In i det sista separerades mjölken med en handdriven separator.

På 1960-talet drogs el till Solidö. Vid samma tid installerades vatten och avlopp.

Bebyggelse

Bebyggelsen ligger på samma ställe som på den äldsta kartan, dvs ovanför den lilla naturhamnen på öns sydöstra sida. Här dominerar kala berghällar och terrängen är småkuperad. Backen upp till bytomten är rejäl. Det finns ännu en tydlig uppdelning mellan mangård och fågård. Mangårdstomten är omgärdad av ett staket, ett minne efter öns mjölkkor som tills för inte länge sedan betade fritt. På gårdet väster om mangården är ett antal fruktträd planterade i rader ner mot vattnet.

Huvudbyggnaden från 1854 är en enkelstuga i 1 ½ plan. Den timrade stommen vilar på en putsad torpargrund utlagd på den kala klipphällen. Flera utbyggnader såsom frontespis, balkong ovanpå verandan och köksförstuvist, har adderats till den ursprungliga byggnadskroppen under årens lopp. Fönster och dörrar är moderna och runt fönstren är vita blindfoder målade. På gården finns ytterligare ett boningshus, ”lill-stugan”, vilken flyttades hit från Loftahammar år 1919. En parbod, med funktion snickar- och visthusbod, byggdes 1920 efter det att den tidigare boden brunnit ner. Till gården hör även två ladugårdar, två båthus, en vedbod, en vagnsbod och en jordkällare. Det ena båthuset är antagligen uppfört i mitten på 1800-talet och det andra kom till 1951. Den norra ladugården, som för övrigt är den äldsta, tillhörde den ”uppköpta” gården. Båda ladugårdarna rymmer flera funktioner.

Den ”uppköpta” gården saknar övriga ekonomibyggnader och nyttjas som sommarbostad.

Mellan hamnen och bytomten finns rester av husgrunder.

Två avstyckade tomter med modern fritidsbebyggelse ligger på var sin sida av ön. De stör inte den övriga bebyggelsen.

Dagsläget

Än idag är Solidö bebodd året runt. De sista mjölkorna på Solidö (och troligen i hela skärgården) försvann 1988. Därefter har köttdjur betat ön. Fisket har minskat i betydelse som inkomstbringande näring under senare tid. På Solidö är man mångsysslare med inkomster från flera håll på traditionellt vis.

Solidö uppvisar idag ett synnerligen tilltalande landskap. Inägomarken återfinns huvudsakligen öster om bytomten, men inte som ett stort sammanhängande stycke platt åker, utan mycket småskaligt uppbrutet och omväxlande, röjt och väl hävdad. Det finns ännu mycket slättermark av den gamla typen med stenrör. Allt inhägnat av halvgärdesgårdar eller stenmurar. Åkern är utspridd runt om ön. Förbindelselänken mellan de utspridda inägorna är några slingrande vägar, uppbyggda på stadiga vägbankar som följer topografin. Den mesta lövförekomsten syns från sjön. Det är lite som att kliva rakt in i en gammal Åsa Nisse-film, där det betade och hävdade småskaliga landskapet ingår i sceneriet som en fullständig självklarhet.

Skötseln av Solidös naturreservat syftar till att de natur- och kulturhistoriska värdena ska bevaras.

Skydd och förordningar

Solidös naturreservat tillkom 1965 och omfattar bara Solidö, med motiveringen hög representativitet för en hittills så gott som orörd inneskärgård av stor betydelse för rekreationsbehovet.

Klass I natur i östra Småland

Litteratur

Länsstyrelsen arkiv

Kalmar läns museums arkiv

Lantmäteriets arkiv

Stenbrott inom Västerviks kommun mellan Gränsö kanal och Loftahammar.

Bengt Molander 2002

Skärgård. Jan Askteg ?

Sveriges fiskerier I och II. Rudolf Lundberg 1883, 1888

Natur i östra Småland. Länsstyrelsen 1997

Meddelande rörande Sveriges fiskerier 1-2. Rudolf Lundberg 1883